

Фрагмент 1

І з'явилися на світ Доллі і Моллі, і сталося те дня першого. Але не сталося дня другого, ані третього, і нічого вже більше не сталося, тільки росли акації догори кореневищем і так цвіли, і все живе, що могло рухатись, рачкувало, а що не могло рачкувати, повзло, і все, що могло їздити, їздило у зворотному напрямі, і ті, котрі носили окуляри, окуляри скинули, і ті, котрі ніколи їх не носили, вставили лінзи, і ті, котрі ходили, почали літати, і ті, котрі не ходили, нарешті пішли, і ті, котрі любили, полюбили ще дужче, і ті, котрі ніколи не любили, закохалися, і ті, котрі ніколи не знали страждання, спізнали його регітний незмір, і ті, котрі страждали, облишили побиватися, і ті, котрі карали, були покарані, і ті, котрі любили слухати музику, почали читати книжки, і ті, котрі любили книжки, слухали музику, і ті, котрі не любили нічого, почали любити все, і ті, котрі любили все, почали любити велике ніщо, яке простирає над світом крила чорного крука, і стала отак тінь над тінню, і ті, котрі жили в Індії, жили тепер у Єгипті, і ті, котрі жили в Єгипті, жили тепер у Марокко, і ті, котрі жили у Марокко, жили тепер у Рококо, а ті, котрі жили в Рококо, переселилися до Марокко, і ті, котрі жили в обох Америках, опинилися тепер в одній Азії, і добре їм так було, бо з неї всі вони вийшли і в неї ввійшли; і ті, котрі були вчителями, стали учнями, і ті, котрі нічого не тямали, стали наставниками, і ті, котрі скаржилися, умиротворилися, і ті, котрі мовчали, почали розповідати, і ті, котрі говорили, замовкли мовчанням ягнят, і ті, котрі мали болячки, зцілилися, і ті, котрі сварились, почубилися, і ті, котрі билися, обійнялися, і завершилася війна миром, а мир війною, і ті, хто не мав нафти, її отримали, і ті, хто її мав, її позбулися, і зацвіли троянди в пустелях і тамаринди в тундрі, і співав шпак, і довго співав він, і ті, котрі жили по селах, тікали до міста, і ті, котрі в містах були, не було їх більше; і ті, котрі читали зліва направо, почали читати справа наліво, і ті, котрі читали справа наліво, почали читати зліва направо, і ті, котрі читали зверху донизу, почали читати знизу до верху, і ті, котрі читали знизу доверху... але чи були вони, котрі читали знизу доверху? Ні, не було їх, і не було нічого.

Фрагмент 2

Цьому слід було якось покласти край, і година Ікс не забарилася. Все відбувалося так, як і належить в дешевих трилерах, що їх штампують десятками на рік, наповнюючи відеотеки і програми телепередач на тиждень, книжкові крамниці і голови громадян, котрі ходять і повертаються з роботи, народжують і виховують, хворіють і помирають. Я сидів за столиком, гортаючи газету і попиваючи каву.

- Ми можемо запропонувати Вам співпрацю.
- Завважте, *взаємовигідну* співпрацю, – наголосив інший.
- Я подорожую. Моя праця – подорожувати.
- Пан – бомко? Как это называется, Миша, тунец, что ли?
- Тунеядец, – почувся голос Міші, який не встиг так катастрофічно забути рідну мову. – То есть, почти одно и то же: только не тунец, а тот, кто его вкушает.
- Вот именно, тунеядец. Так вот: на тунеядец у нас имеют противоядец.
- Подорожування – моя професія.
- Ми цього й не заперечуємо. Ми можемо навіть Вас підтримувати. Спонсорувати. Без доброго фінансування далеко не заїдеш. І, повірте, подорожувати на гроші спонсора аж ніяк не принизливо – так мандрували всі великі поети, починаючи від Босфора Христофоровича Колумба і закінчуючи Іваном Івовичем Кустодієвим.
- Кустовим, – підправив його інший.
- До речі, не лише європейці, – продовжив перший, повчально піднісши палець. – А й, наприклад, такі непересічні особистості, як Кі Хот чи Де Фо.

– І що Ви хочете?
– Нічого непосильного.
– Ви нам будете розказувати про Ваші подорожі.
– Писати репортажі?
– Рапорти. Втім, можете це сміливо називати репортажами. Якщо хочете, навіть романами.

– Кому-кому, а Вам, либонь, відомо, що в сучасному світі відбувається ізоморфія жанрів, – знову втрутився другий. З його лексики було видно, що він свого часу закінчував факультет близьких і далеких мов, де його, очевидно, й завербували.

– Давайте домовимося так. Вашої допомоги мені не потрібно, а романи я писатиму так чи інакше. Ви їх лише уважно читайте. Стежте за появою і читайте. Витрати з Вашого боку мінімальні – вартість примірника книжки в роздрібній книготоргівлі. Економія коштів, просування по службі, море задоволення на дозвіллі – я старатимуся писати так, щоб Вам не було нудно.

Не знаю, чим я їх переконав – невже я переконав їх і то була наша мовчазна угода, яку я їм сам запропонував? Невже вони повірили в мою письменницьку зірку? Хай там як, з такою раптовістю, з якою з'явилося, стеження було знято. Я міг вільно подорожувати далі, знаючи, що здобув принаймні двох урядових читачів, які читатимуть сумлінно й ретельно, в рядках і між ними, при світлі настільної лампи і з застосуванням спеціальної техніки, прийомів деконструктивізму і дзюдо.

Фрагмент 3

Ми зустрілися о дев'ятій, коли трагедія щойно прямувала до кульмінації й Отелло навіть у жакливному сні не наснилося б, що, не мине години і п'ятнадцяти хвилин, як він душитиме Дездемону.

Почався дощ, поливши раптово і несподівано; ми бігли, як колись, коли нам було по вісімнадцять і двадцять, бігли, як біжать закохані, як тільки можуть бігти щасливці, котрі після років невдалих спроб раптом знову зірвали джек-пот, один на двох. Ми не встигли добігти до «Щасливого китайця», злива примусила капітулювати раніше — звернувши в провулок, ми спустилися сходами до першої-ліпшої пивниці.

Так ми опинилися під цегляними склепіннями славетної ресторації «Веселі ченці». «Яка іронія!» — не втрималася вона. «Як символічно!» — вигукнув я. «І може, навіть доречно», — лукаво примружилася вона. «Натякаєш на наше чернече майбуття?» — вдавав, що не зрозумів, я. «Облуднику, ти прекрасно знаєш, на що я натякаю!» — засміялась вона. «На що?» — закліпав я очима. «Може, нарешті виконаєш обіцянку, якою божився — скільки це вже? — рівно шістнадцять років тому?» — не відступала вона. «Охоче, але не в пивниці і не сьогодні». — «Якщо не сьогодні, тоді коли?» — «У неділю, перед вівтарем».

Тут завше було людно, особливо о такій порі і в таку немилосердну зливу. Знайшовши затишний куток, ми зробили замовлення, пили вино і спілкувалися, я розповів їй історію з чайовими. Я розповів їй багато історій, вона сміялася і від сміху з'являлися сльози. Коли я розповідав, до мене самого дійшло, що все моє життя, від тієї миті, як я вирушив у вільне плавання, як ми всі вирушили у вільне й далеке плавання, у довге плавання – скільки воно вже тривало і доки ще протриває? – моє життя нагадувало суцільну комедію помилок. «Добре, що комедію. Комедія помилок може мати й інше завершення», – мовила вона, натякаючи на Отелло і Дездемону. «Тоді вже це не комедія, а трагедія. Трагедія помилок», – змудрував я і по хвилі додав: «Благо, що комедія помилок завершується Любов'ю».

В готельному барі я проходив замовив *vin de Champagne*. «*À base de chardonnay, de pinot noir, de pinot meunier?*» – «*De pinot noir*», – кинув я навмання: зараз ніч, і мені здалося, що *poir* відповідає їй якнайкраще.

Ми піднялися в номер. Було все так, як я залишив, і була ніч, і була вона лагідною і дивовижною, і вранці, коли я снідав на терасі, сам – як учора, як позавчора, я згадав, як багато років тому, далеко звідси, запливши в човні на Острів Закоханих, ми лежали в траві і читали одне одному Фітцджеральда, брунатне видання, з чорними і фіолетовими лініями і літерами. І силуетами героїв на обкладинці, для яких усе щойно починалося.

Фрагмент 4

Я опинився перед закритим судом. Мене звинуватили в підготовці терористичного акту – то все, що я зрозумів. Головним речовим доказом був незавершений шкіц будинку. Всі інші шкіци, які були в блокноті, лише поглиблювали мою провину і насамперед шкіц парламенту, неоготика, кінець дев'ятнадцятого сторіччя, унікальні стрільчасті дашки на гзимсах над скульптурками театральних потвор, наче з кришталю, який, здається, ось-ось розлетиться вдрузки. Я, звісно, все заперечував, почувуючись, мов у тягучій рідині, з якої марно силкуюся виборсатись. Я збагнув, що маю адвоката, якого ніколи в житті не мав. Звідки він? Хто той добродій, котрий оплатив мені його послуги, які нічого не допомогли. Що довше тривало це назване у протоколах і медіях трибуналом непорозуміння, це жалюгідне видовище, я перестав розрізняти, де адвокат, а де обвинувач, обоє плуталися в моїй уяві і в моїх очах, зненацька адвокатуві виростали підстрижені вуса державного прокурора, а в прокурова збивалася набакир перука пришелепкуватого і ще й, до всього, виявляється, лисого мого адвоката. Я дивувався, скільки набралось свідків моєї терористичної діяльності і навіть один, котрий добровільно здався й розкався і з яким – він так і заявив – я кував пекельний план, дарма що я його бачив уперше.

Не пам'ятаю, скількома роками в'язниці закінчився вирок і як звучало формулювання – зрештою, в житті то не найважливіша цитата. Я не лічив ні сонць, що зазирали в ґратчасте віконце, посаджене на недосяжній для мене висоті, ні брязкоту ключів, ані клацання замків на дверях – їх відмикали щоразу так довго й марудно, наче було їх із двадцять. Одного разу їх відімкнули остаточно і, всучивши мені в руки вузлик, мій наплечник, випхали за високу браму, над якою хижо клубочилися сувої колючого дроту, під'єданого до електрики – це ж треба розтринькувати струм на ось таку бутафорію.

Мені здалося, що сонце почало світити по-іншому відтоді, як я востаннє його бачив. Я просувався вздовж в'язничного муру, йшов через пустища і покинені оселі, що їх безкарно доруйнував час, крізь слами і передмістя, вздовж панельних будинків і підземними переходами. Глянувши в дзеркальну, затемнену зсередини вітрину, на якій була намальована величезна рулетка, я вжахнувся. Таким я себе ніколи не бачив – навіть тоді, коли доводилося старцювати: в мене втупилася фізія затятого злочинця. Тепер я скидався на справжнього терориста, якого злякався би й сам, стрівши на шляху, якого, зрештою, сам і злякався.

В кишені все ще лежала квитанція, моя валіза все ще стояла в камері схову – вірність, з якою вона прочекала на мене, довела мене до розчулення. Вона відразу визнала мене за господаря, тоді як усі інші, включно з вантажником, відмовилися; хіба ще лише портьє в готелі, в якому я вряди-годи зупинявся, впізнав, хоч і з подивом, у мені мене («Що ж це Вам заподіяли! В нас часто викрадають мільйонерів – забагато негідників та й, ніде правди діти, народ бідний»), пустив у комірчину, де я помився і поголився, відбатувавши найогидніші пасма, він із розумінням поставився до мене («Кредитну картку у Вас теж вкрали. – Ну, звісно! Що це я, дурень, питаю»), і мені не

залишалося нічого іншого, як зізнатися, що вкрали не лише кредитну картку і що проблема не тільки в кредитній картці й не у ній взагалі, а в тому що в мене вкрали роки (скільки, я не знав достеменно) життя. «Відібрали Ваш бізнес?» – вжахнувся він і подався назад, і мені здалося, що він на мить завагався, чи правильно зробив, впустивши мене сюди, але почуття людяності і рештки приятельства, адже – хай там що – ми зналися не так уже й коротко, взяли гору. «Можна сказати й так», – відповів я і промовив, можливо, не так до нього, як до себе: «Відібрали бізнес».

Фрагмент 5

В небо вигадливими химерами стирчали, розкривши гострі пелюстки розкустраних колій і покручених кривими спіралями пасажирських вагонів металеві квіти глобального тероризму. Тероризували всі всіх, леопард – антилопу, Людина – Природу, глупота – розум. Від запаху, що стояв навколо, понуджувало. Поїзди далі не їхали.

Переді мною пропливали картини. Першим я згадав учителя географії, який свого часу мучив мене запитанням: «Ну, де ж він, кінець світу? Де він закінчується, мій любий невігласе?» – «Тут, у цих хашах». – «В яких таких хашах?» – «Металевих, Геліотропе Меридіановичу», – відповів би я зараз, проте сумніваюся, чи блаженний, а тепер ще й блаженної пам'яті Геліотроп Меридіанович, який черпав світло зі свого невичерпного єства, почувуючись завше щасливим, зміг би мене зрозуміти.

Я згадав викладача історії релігії та атеїзму, який за урок двічі-тричі відлучався в комірку, де тремтячими руками, з обличчям у потрісканих судинах, що утворювали дедалі химерніші плетива, і непристойно розбубнявілим носом, що зраджував безнадійного пияка, наливав собі п'ятдесят грамів. Він діставав нас щоразу тією самою нестерпною катеринкою: «Ну, коли ж він настане, *ваш* кінець світу?» Він завжди і з притиском додавав це «ваш», невідь-навіщо, мабуть, тому, що *його* кінець світу, його *індивідуальний* і *персональний* був уже не за горами. Ми мовчали, і тоді, перевівши подих, він вибухав: «Його не існує! Світ нескінченний, ви попід, черв'яки, нікчеми, гвинтики!» Горлав, топчучи підлогу кабінету, мовби чавив невидимих черв'яків, а його рухи нагадували танок божевільного. Ледь вгомонившись, він вибухав знову: «Авжеж, попід! Попід! Жалюгідний попід! Подмух — і ви розвієтеся!» Він дув, ще гірше буряковіючи, але ми не розвіювалися.

Я згадав наставника християнської етики, в якого купка нас, ризикуючи своїм майбутнім і теперішністю своїх батьків, відвідувала підпільні заняття і який виявився представником однієї з тих течій, яких християнство має чимало: «Ви знаєте рай?» – «Ні», – відповідали ми в один голос, і він провадив: «Радійте за кожного і один за одного, бо смерть – дорога в рай! Там гарно – щебечуть птахи і пахне есенціями». «Там нудить, тхне скипілою кров'ю і смаленим людським м'ясом», – заперечив би я тепер, але, радше за все, він би мене не почув, перебуваючи в солодкій ілюзії, сповненій пташиного щебету і барвистого цвіту, проте й там, далеко-далеко, в недосяжній утопії, яку він проповідував, його рано чи пізно потурбували би.

– Це рай? – запитали б його.

– Рай, – відповів би він дещо запишано, як це роблять, коли мають змогу підтвердити свою правоту.

– Нам сюди, – сказали б йому.

– Ви помиляєтеся, – він заступив би їм шлях, обвішаним з ніг до голови зброєю, з закривавленими руками і пошматованими тілами.

– Нам обіцяли, – наполягли б вони, пробуючи відсунути його вбік.

– Що і – головне – хто? – не поступався би він.

– Нам обіцяли по сто найвродливіших красунь на кожного.

– Це не бордель, – запротестував би він, а вже наступної миті в строкатій кольористиці раю стало би на кілька крапель більше червоного, як осінь додає навкіллю багрянцю.

Фрагмент 6

Воно лежало в межиріччі. Воно взагалі лежало на межі – річок, культур, часів, між Персією і Туреччиною. На вході вибухали автомобілі і спалахували смолоскипи, а завісою, яку належало відхилити, слугував дим, густий і темний.

Усередині все було викладене килимами. Стояв кальян і сидів каліф, гостинним жестом запрошуючи й мене приземлитися поруч. Я вдихнув із простягнутого мені гнучкого довжелезного цибуха.

«Абу Джафар Абд Аллаг ібн Мугамад ібн Алі Аль-Мансур». – «Теофіль, син Ісусів, який син Йосипа, який син Якова, який син Маттана, який син Елеазара, який син Еліюда, який син Ахіма, який син Садока, який син Азора, який син Еліякіма, який син Авіюда, який син Зоровавеля, який син Салатііля, який син Єхонія, який син Йоакима, який син Йосія, який син Амоса, який син Манасія, який син Єзекія, який син Ахаза, який син Йоатама, який син Озія, який син Йорама, який син Йосафата, який син Асафа, який син Авія, який син Ровоама, який син Соломона, який син Давида, який син Ессея, який син Йовіда, який син Вооза, який син Салмона, який син Наассона, який син Амінадава, який син Арама, який син Есрома, який син Фареса, який син Юди, який син Якова, який син Ісаака, який син Авраама, який син Божий».

Фрагмент 7

- Що ти робиш?!
- Розігриваю грубку.
- Рукописи не горять.
- Га-га-га. Го-го-го. Ти знаєш, скільки я вже спалив?
- Як ти смієш!
- Наказ.
- Чий?
- Вони суперечать єдино правильному вченню.
- Ти Герострат.
- Мене ще так ніхто не називав.
- Ти фанатик.
- Я виконавець.
- Книжки живі.
- Щось не чути, аби вони волали.
- Це скарбниця.
- Кожна скарбниця на те, щоб її спустошували.
- Наповнювали.
- Ти мене відволікаєш.
- Книжка – це світ.
- Заблукати можна.
- Без неї людина убогіє.
- Мій володар має лише одну книжку. Господь – покровитель мого володаря.
- Але ж її теж хтось писав. Той, хто її писав, міг помилятися.
- Її писав Господь.
- Господь не пише книжок.
- Господь її диктував.

- Той, хто записував, міг недочути, наплутати.
- Мій володар – найбагатший.
- Він убогий.
- Він мудрий. Дбає про підданців. Береже їх від скверни. Все вже сказано.
- Рівно нічого.
- Все вже сказано в книжці, яку має володар. Всі решта – або брехня, або повторення сказаного. Їх необхідно знищити. Вони ведуть у нікуди.
- Вони ведуть у житті.
- Вони від лукавого.
- Вони від людей і роблять життя стерпним.
- Стерпний, хто сумирний.
- Вони окрилюють.
- Людина – не птах.
- Ще й який!
- Який не літає.
- Книжки створюють мрію. Легенду. Світ.

Фрагмент 8

- Ви побудуєте місто.
 - Бууууу.
 - І назвете його Париж.
 - Бууууу.
 - Лондон.
 - Бууууу.
 - Берлін.
 - Бууууу.
 - Вам буде тепло.
 - Бууууу.
 - Вам не потрібно буде вдягатися в шкури вбитих тварин і грітися біля вогнищ.
 - Бууууу.
 - Ви будете жити в затишних помешканнях.
 - Бууууу.
 - Ви не будете срати на морозі посеред поля.
- Я починав дратуватися – їхнє безперестанне букання виводило мене з рівноваги: то це і є вони, майбутні творці цивілізації, які тільки й уміють, що букати?
- Вам буде краще, ніж римлянам, яким ви заздрите.
 - Бууууу.
 - Ви будете влаштовувати вчені диспути.
 - Бууууу.
 - І полагоджувати все за столом перемовин.
 - Бууууу.
 - Вмітимете читати і писати.
 - Бууууу.
 - Спроможетеся формулювати думку.
 - Бууууу.
 - Матимете словниковий запас.
 - Бууууу.
 - Закладете основи парламентаризму.
 - Бууууу.
 - Побудуєте високо розвинені демократії.

– Бууууу.

– Полетите в космос.

Тоді один із них, що мав довжелезну бороду, якою стікав лій, підступив ближче до мене і, показуючи на мене засмаженим стегном, стисненим у волохатій руці, прогундосив:

– Він нас дуриє.

Тоді підвівся інший, котрий тримав у руках дерев'яну гидоту, що нагадувала музичний інструмент:

– Він – поет.

Після чого той перший рикнув:

– Оспівай мої подвиги, – й оголив свої порубцьовані волохаті груди.